

MUHANDISLIK

& IQTISODIYOT

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

№11

2025
noyabr

Milliy nashrlar

OAK: <https://oak.uz/pages/4802>

05.00.00 – Texnika fanlari
08.00.00 – Iqtisodiyot fanlar

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB™
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

OpenAIRE

ROAD

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

BASE

Crossref

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

ISSN: 3060-463X

РЭУ.РФ
РОССИЙСКИЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ Г.В. ПЛЕХАНОВА
ТАШКЕНТСКИЙ ФИЛИАЛ

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Elektron nashr, 426 sahifa.
2025-yil, noyabr

Bosh muharrir:

Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

Bosh muharrir o'rinbosari:

Shakarov Zafar G'afarovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD, dotsent

Tahrir hay'ati:

Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'z FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori, professor

Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor

Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bo'taboyev Mahammadjon To'ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,

Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Djumaniyazov Umrbek Ilxamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent

Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Botirali Roxataliyevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor

Tursunov Ulug'bek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD

Botirov Bozorbek Musurmon o'g'li, Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)

Jo'raeva Malohat Muhammadovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

- 05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
- 05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
- 05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
- 05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
- 05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta'minoti
- 05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
- 05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
- 05.01.07 – Matematik modellash
- 05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt
- 05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
- 05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
- 05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta'minoti
- 05.04.01 – Telekommunikatsiya va kompyuter tizimlari, telekommunikatsiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
- 05.05.03 – Yorug'lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
- 05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
- 05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
- 05.06.01 – To'qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi
- 05.08.03 – Temir yo'l transportini ishlatish
- 05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
- 05.09.04 – Suv ta'minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
- 10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik
- 10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti
- 08.00.01 – Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 – Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 – Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 – Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 – Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 – Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 – Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 – Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 – Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 – Marketing
- 08.00.12 – Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 – Menejment
- 08.00.14 – Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 – Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 – Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 – Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma'lumot uchun, OAK

Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo'yicha "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali ro'yxatga kiritilgan.

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz:

1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti

MUNDARIJA

JAHONDA KREATIV IQTISODIYOTNING RIVOJLANISHINING UMUMIY GLOBAL TENDENSIYALARI.....	12
Ismailov Azizbek Ruzimaxmatovich	
CHORVACHILIK MAHSULOTLARI ISHLAB CHIQUV VA EKSPORT SALOHİYATINI OSHIRISHDA BOZOR INFRATUZILMASINI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY OMILLARI	22
Soxadaliyev Abdurashid Mamadaliyevich	
XORIJIY INVESTITSİYALAR VA IQTISODIY O'SISH O'RTASIDAGI O'ZARO TA'SIR	30
Madraximova Irodaxon Sherzodbek qizi	
O'ZBEKISTON SHAROITIDA XIZMATLAR EKSPORTINING IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI	35
Sultonov Shodiyor Abduxalilovich, Karshiyeva Charos Mamasoliyevna	
QASHQADARYO VILOYATIDA OLIY TA'LIM VA MEHNAT BOZORI INTEGRATSIYASI ASOSIDA YUQORI MALAKALI KADRLAR TAYYORLASHNING HOZIRGI HOLATI.....	41
Haqqulov Fazliddin Faxriddinovich	
SOLIQ MA'MURCHILIGIDA XALQARO TAJRIBA ASOSIDA SAMARADORLIKNI OSHIRISH.....	48
Xodjimov Xamidullo Mamirjonovich	
TIJORAT BANKLARI KREDIT PORTFELNI SAMARALI BOSHQARISH: MUAMMO VA TAKLIFLAR.....	53
Yusupov Shaxzod Maxmatmurodovich	
KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIKNING RIVOJLANISHIGA TA'SIR ETUVCHI ASOSIY OMILLAR VA IQTISODI SAMARADORLIGI TAHLILI.....	59
Axatova Shahnoza	
SANOATNING "DRAYVER" SOHALARINI RIVOJLANTIRISH	63
Mamurjonova Ruxshonabegim Farxodovna	
РОЛЬ КРЕАТИВНОЙ ИНДУСТРИИ В РЕГИОНАЛЬНОМ РАЗВИТИИ КАРАКАЛПАКСТАНА.....	69
Хошимова Камилла Навфал қизи	
РОЛЬ ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО КАПИТАЛА В ПОВЫШЕНИИ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ОРГАНИЗАЦИЙ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ	79
Тожиева Шахноза Бобомуратовна, Расулова Дилфуза Валиевна	
АНАЛИЗ ФИНАНСОВОГО СОСТОЯНИЯ ПРЕДПРИЯТИЯ.....	86
Файзиев Умуркул Шухратович	
TIKUV-TRIKOTAJ KORXONALARDA MARKETING FAOLIYATIDA ISTEMOLCHILARNI MOTIVATSIYALASH MASALALARI	97
Jalilov Jamshid G'anijonovich	
СТАНДАРТЫ КАЧЕСТВА КАК ФАКТОР ПОВЫШЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ПИЩЕВОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ.....	103
Ўролова Севара Бехзод қизи	
BANKLARDA KAPITAL YETARLILIGI VA LIKVIDLIKNI AUDITORLIK BAHOLASH USULLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	109
Narziyev Hayotjon Azamatovich	
NATIJAVIYLIKKA YO'NALTIRILGAN BudgetLASHTIRISH ORQALI FISKAL SAMARADORLIKNI OSHIRISH MASALALARI.....	115
Allakuliyev Akmal Baltayevich	
AUDITORLIK XULOSALARIDA AUDITORLARNING PROFESSIONAL MULOHAZALARNING ASOSLILIGINI ANIQLASH AHAMIYATI	120
Parpiyev Jaxongir Ilxomjonovich	
YASHIL IQTISODIYOTDA YASHIL MOLIYALASHTIRISH: NAZARIY VA AMALIYOT UYG'UNLIGI.....	126
Xalikov S. X.	

TURISTIK KORXONALARDA BREND CAPITALINI BAHOLASH	131
Zufarov Akmal Gulamiddinovich	
AYOLLAR ISH BILAN BANDLIGINI OSHIRISHDA KASANACHILIKNING AHAMIYATI	141
Eshqobulova Charos O'roq qizi	
ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН	148
Алимова Дилафруз	
O'ZBEKISTON UZUMCHILIK KORXONALARINING EKSPORT MARKETING STRATEGIYALARINI TAKOMILLASHTIRISHDA YASHIL INNOVATSIYALAR VA TEXNOLOGIYALARNING O'RNI	153
Usmonova Diyora Mahmud qizi	
RAQAMLI MOLIVAVIY XIZMATLAR TRANSFORMATSIYASI SHAROITIDA SOLIQ BOSHQARUVI SAMARADORLIGINI OSHIRISH ISTIQBOLLARI	161
Radjabov Umurzoq Ablakulovich	
ЦИФРОВАЯ ТРАНСФОРМАЦИЯ ЭНЕРГЕТИЧЕСКОГО СЕКТОРА РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН: РОЛЬ ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ПОВЫШЕНИИ ЭФФЕКТИВНОСТИ ЭНЕРГЕТИКИ	165
Аллаева Г.Ж.	
THE IMPORTANCE OF STRESS TESTING AND ITS IMPLEMENTATION IN COMMERCIAL BANKS OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN	169
Mamatova Sevara	
MINTAQADA SANOAT KORXONALARI SALOHİYATI VA RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISHNING INNOVATSION KO'RSATKICHLARI	175
Nabiyev G'ulom Abdisalomovich	
IJTIMOİY SOHA INVESTISIYA LOYIHALARINI DAVLAT–XUSUSIY SHERIKLIK ASOSIDA MOLIYALASHTIRISHDA RISKLARNI BOSHQARISHNING XORIY TAJRIBALARI	185
Ergashev Axmadjon Maxmudjon o'g'li	
YASHIL BANK MAHSULOTLARIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI QO'LLASH ISTIQBOLLARI	189
Mahmudov Ulug'bek Davronovich	
KICHIK BIZNESDA XUSUSIY VA UMUMIY AXBOROT TIZIMLARI INTEGRATSIYASI	193
Navruz-zoda Layli Baxtiyorovna	
O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIGA TO'G'RIDAN-TO'G'RI XORIJIY INVESTITSIYALARNI JALB QILISH MEKANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI	197
Mamatkulova Nadira Maxkamovna	
JAHON AMALIYOTIDA TASHABBUSLI BUDJETLASHTIRISHNING KONSEPTUAL YO'NALISHLARI	203
Xamidov Xabibullo Xikmatulla o'g'li	
РАЗВИТИЕ УПРАВЛЕНЧЕСКОГО УЧЁТА В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВИЗАЦИИ МАЛОГО БИЗНЕСА КАК ФАКТОР ПЕРЕХОДА К “ЗЕЛЁНОЙ” ЭКОНОМИКЕ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН	210
Бозорова Озода Рахимовна	
ТЕМИРБЕТОН КО'РРИКЛАРДАГИ BURDALANGIN BETONDAN OLINGAN CHAQIQ TOSHNI KOMPLEKS TADQIQOT QILISH	222
Salixanov Saidxon Salixanovich, Kenjayev Temurbek Olimjonovich	
KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKDA YASHIRIN IQTISODIYOTNI ANIQLASH USULLARI VA SOF FOYDA KO'RSATKICHIDA AKS ETISH YO'LLARI	226
Mavlyanov Muzaffar Yusupovich	
MAMLAKATIMIZ BANKLARIDA FOIZ RISKILARI MUAMMOLARI VA ILMIY-TAHLILI	230
Isakov.J.Ya	
QISHLOQ XO'JALIGI MAHSULOTLARINI EKSPORTGA YO'NALTIRISHDA IQTISODIY BARQARORLIK TUSHUNCHASINING NAZARIY ASOSLARI VA BAHOLASH MEZONLARI	238
Faxriddinov Bahriddin	

TO'QIMACHILIK SANOATIDA SUN'IY VA KIMYOVIY TOLALARNING IQTISODIY AFZALLIKLARI	243
Raximov Furqat Jalolovich	
BUXORO VILOYATIDA CHARM-POYABZAL TARMOG'I RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH STRATEGIYASI.....	249
Rahmonov Xurshid Xayriddinovich, Atoeva Mehriyo Ilhom qizi	
KORXONALARDA BUXGALTERIYA HISOBI VA UNI YURITISH TARTIBINI TAKOMILLASHTIRISH.....	254
M.I.Murodova	
SOLIQ SIYOSATI ORQALI AHOLI DAROMADLARINI RAG'BATLANTIRISH MEXANIZMLARI.....	258
Uzoqov Suhrobjon Do'smat o'g'li	
INNOVATSION VA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA LOGISTIK XIZMATLAR KORXONALARINING IQTISODIY SAMARADORLIGI TAHLILI.....	264
Xalimov Javlonbek Shaxriyovich	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA SOLIQ TIZIMIDA RAQAMLASHTIRISHNI TAKOMILLASHTIRISH ORQALI SOLIQLARNI UNDIRISHNING METODOLOGIK MUAMMOLARI	271
Muxammadov Nodir Karimovich	
KICHIK BIZNES SUBYEKTLARI FAOLIYATIDA EKSPORTBOP MAHSULOTLAR ISHLAB CHIQARISH JARAYONLARINI TAKOMILLASHTIRISH ORQALI SAMARADORLIKNI OSHIRISH	277
Boymirzayev Zokirjon Mashrabboyevich	
IQTISODIYOT VA TA'LIM BOSHQARUVI: O'ZBEKISTONDA TA'LIM BRENDINGI UCHUN IQTISODIY JIHATLAR.....	282
Dilfuza Shokirova	
OLIY TA'LIM SOHASIDA DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH.....	291
Raximjonova Shohsanam Baxodirovna	
O'ZBEKISTON BANKLARIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYANI INSON KAPITALI RIVOJI BILAN UYG'UNLASHTIRISH: INSTITUTSIONAL YONDASHUV.....	295
Xushvaqto'v Nodirbek Nomoz o'g'li	
SUN'IY INTELLEKT ASOSIDA MOLIYAVIY STRESS-TEST TIZIMINI YARATISH METODOLOGIYASI	299
Zaynutdinov Ismoil Samariddin o'g'li	
HOZIRGI SHAROITDA BANK FAOLIYATIDA RISKLARNI BOSHQARISH TIZIMINING INSTITUTSIONAL MEXANIZMLARI	303
Malikova Dilrabo Muminovna, Shakarova Kumush Faxriddin qizi	
ENSURING SECURITY IN THE DIGITAL WORLD: HOW THE INSURANCE INDUSTRY CAN COUNTER CYBERATTACKS	308
D.D. Omonova	
JAHON SAVDO TASHKILOTIGA A'ZO BO'LISH JARAYONIDA BYUDJET-SOLIQ SIYOSATINI ISLOH QILISH MASALALARI	314
Hojiakbar Zaynabidinov	
SILINDRSIMON KAMERADA QATLAMLI CHIGITLAR AYLANMA HARAKATINING TAHLILI.....	319
No'monov Mirjalol Abdumalik o'g'li	
IPAKCHILIK KLASSTERLARI ASOSIDA TARMOQNI O'RTA MUDDATLI RIVOJLAN TIRISH STRATEGIYASI.....	325
Xudoykulov Mamarasul Radjabovich	
INNOVATSION IQTISODIYOT SHAROITIDA UZOQ MUDDATLI AKTIVLAR HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH.....	332
Shermatov Sirojiddan Xaydarovich	
O'ZBEKISTONDA TURIZM IQTISODIYOTINING RAQAMLI MARKETING ORQALI RIVOJLANISH YO'LLARI.....	335
Egamberdiyev Muzaffar	
РОЛЬ ЦИФРОВЫХ РЕШЕНИЙ В РЕАЛИЗАЦИИ ПРОЕКТА «БЕЗОПАСНЫЙ ГОРОД»	339
Иминов Акбаржон Одилжонович	

IQTISODIY TIZIM VA INSON QADRIYATI: KAPITALIZM VA GUMANIZM O'RTASIDA	345
Raxmatullayev Sarvar Nazar o'g'li, Abdukarimova Muborak Sharaf qizi, Madrakhimova R. G.	
O'ZBEKISTONDA QULAY INVESTITSIYA MUHITINI SHAKLLANTIRISH VA INVESTITSİYALAR JALB ETISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	350
Yusupov Muxiddin Soatovich	
KONSOLIDATSIYALASHGAN MOLİYAVIY HISOBOT MA'LUMOTLARINI TAHLIL QILISH MASALALARI	358
Avazov Ilhom Ravshanovich	
YANGI TUZILISHLI IKKI QATLAMLI TRIKOTAJ TO'QIMALARINI OLISH USULLARI	363
S. Saparova, M. Musaeva, M. Mirsadikov, M. Mukimov	
KVANT MUHITIDA AXBOROTNI HIMOYALASHGA XIZMAT QILUVCHI MULTIPLEKSER TUZILMASI	370
Safojev Nuriddin Najmiddin o'g'li	
ERKIN IQTISODIY HUDUDLAR: KO'P QATLAMLI IQTISODIY MEXANIZMLAR, INNOVATSION INFRATUZILMA VA INSTITUSIONAL UYG'UNLIKNING KONSEPTUAL TAHLILI	377
Kuziev Ravshan Ramazonovich	
SANOAT HAMKORLIGINING ILG'OR TAJRIBALARI VA ULARNI O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIGA INTEGRATSIYA QILISH YO'LLARI	385
Boyutayev Olimjon Urayimovich	
DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK ASOSIDA KICHIK BIZNESNI RIVOJLANTIRISH MASALALARI	392
Akbarov G'ayratjon Ne'madjonovich	
QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASI QO'NG'IROT TUMANIDA YILQICHILIK VA TUYACHILIKNI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARINI ARIMA MODEL ASOSIDA PROGNOZLASH	396
Sabit Gabbarov Nietali'evich	
MAKTABGACHA TA'LIM MUASSALARIDA AUTSORSING FAOLIYATINI MOLİYALASHTIRISHDA ILG'OR XORIJIY TAJRIBALAR	402
Xamidov Anis Choriyevich	
NEXUS BETWEEN RENEWABLE ENERGY USE AND GDP GROWTH IN UZBEKISTAN	407
Xalimjonov Nurbek Ulug'bek o'g'li, Toxirov Shodiyor Zafar o'g'li, Jumamuratov Sultanbek Ilyasovich	
MOLIYAVIY SALOHİYATNI OSHIRISHDA XORIJIY INVESTITSİYALARNI JALB QILISH MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH ISTIQBOLLARI	415
Akishova Shaxnoza Davlet qizi	
O'ZBEKISTON O'RMON XO'JALIGIDA INNOVASION MOLİYALASHTIRISH: NORMATIV TAYANCH, BOZOR INSTRUMENTLARI VA EKOTIZIM XIZMATLARI	420
Mamatqulova Muxlisaxon Mamirjanovna	

O'ZBEKISTON O'RMON XO'JALIGIDA INNOVASION MOLIYALASHTIRISH: NORMATIV TAYANCH, BOZOR INSTRUMENTLARI VA EKOTIZIM XIZMATLARI

Mamatqulova Muxlisaxon Mamirjanovna

TDIU mustaqil tadqiqotchisi

TTYSI "Iqtisodiyot va menejment" kafedrası katta o'qituvchisi

Email: zebo0608@mail.ru

Annotatsiya. Maqola O'zbekiston o'rmon xo'jaligida innovasion moliyalashtirishning uch tarkibli arxitekturasini tahlil qiladi: normativ tayanch (E-auksion, ilm-fanga 5 foiz), bozor instrumentlari (lizing, foiz-subsidiya, eksport qo'llovi, yashil obligatsiyalar) va ekotizim xizmatlari monetizatsiyasi (PES, karbon kreditlari, suv fondlari). Metodologiya me'yoriy hujjatlar sharhi, xalqaro tajriba sintezi va Stat.uz ko'rsatkichlari (2021–2025-yillar) trend tahliliga tayangan. Natijalar klasterlash va MRV standartlari bilan qo'llab-quvvatlangan kichik pilotlar orqali moliyalashtirish sig'imini kengaytirish mumkinligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: innovasion moliyalashtirish; o'rmon xo'jaligi; PES; karbon kreditlari; suv fondlari; lizing; foiz-subsidiya; yashil obligatsiyalar; klaster; MRV.

Abstract. This paper examines Uzbekistan's three-pillar architecture for innovative forestry finance: regulatory foundations (E-auction, 5% earmark for R&D), market instruments (leasing, interest-rate subsidies, export support, green bonds), and monetization of ecosystem services (PES, carbon credits, water funds). The methodology combines policy analysis, international practice synthesis, and trend analysis of Stat.uz indicators for 2021–2025. Findings indicate that cluster-based pilots supported by robust MRV standards can expand financing capacity and accelerate sustainable innovation across forestry value chains.

Keywords: innovative financing; forestry; PES; carbon credits; water funds; leasing; interest subsidies; green bonds; clustering; MRV.

Аннотация. Статья анализирует трёхконтурную архитектуру инновационного финансирования лесного хозяйства Узбекистана: нормативный базис (Е-аукцион, 5% на науку), рыночные инструменты (лизинг, субсидирование процентных ставок, поддержка экспорта, «зелёные» облигации) и монетизацию экосистемных услуг (PES, углеродные кредиты, водные фонды). Методология опирается на анализ нормативов, синтез международной практики и тренд-анализ показателей Stat.uz за 2021–2025 гг. Результаты подтверждают эффективность пилотов с кластеризацией и стандартами MRV для расширения финансовой ёмкости.

Ключевые слова: инновационное финансирование; лесное хозяйство; PES; углеродные кредиты; водные фонды; лизинг; субсидии; «зелёные» облигации; кластер; MRV.

KIRISH

O'zbekiston o'rmon xo'jaligi so'nggi yillarda institutsional yangilanish, raqamli boshqaruv va barqaror moliyalashtirish tamoyillarini bir tizimga keltirish bosqichiga kirib keldi. Davlat o'rmon fondi uchastkalarini ijaraga berish jarayonlarini ochiqlik va raqobat asosida yuritish uchun E-auksion mexanizmining joriy etilishi investitsion intizomni mustahkamlaydi. Shu bilan birga, ilm-fanni moliyaviy rag'batlantirish o'rmon xo'jaligi tizimida innovasiyalar, kadrlar salohiyati va amaliy tadqiqotlar oqimini kuchaytirishning zarur sharti sifatida belgilandi. Jamg'arma tushumlarining 5 foizini ilmiy tashkilotlarga yo'naltirish normasi ushbu yondashuvni tasdiqlaydi.

Global miqyosda o'rmonlarning ijtimoiy-iqtisodiy va ekologik funksiyalari ko'p qirrali bo'lib, klassik tovar bozorlarida ularni to'liq narxlash imkonini mavjud emas. Shu sababli o'rmonning bozorga sig'maydigan qiymatlarini moliyalashtirish uchun to'lov evaziga ekotizim xizmatlari, suv fondlari va karbon to'lovlari kabi innovasion mexanizmlar muhim o'rin tutadi. Bunday mexanizmlar mahalliy manfaatdor tomonlar bilan daromadni adolatli

taqsimlashni talab qiladi; aks holda, barqarorlik ta'minlanmaydi. Daromad oqimlari mahalliy foydalanuvchilarga qaytmasa, ekotizim xizmatlari va karbon mexanizmlari uzoq muddat faol ishlay olmaydi.

Sanoat nuqtayi nazaridan, o'rmon resurslarini chuqur qayta ishlash, yog'och-kimyo, selluloza-qog'oz klasterlari hamda biomassa energetikasi bo'yicha innovasion loyihalar moliyalashtirish arxitekturasining uch darajasiga — davlat, xususiy va aralash manbalarga suyanadi. Amaliy instrumentlar sifatida lizing, foiz stavkalarini subsidiya qilish, eksportni qo'llab-quvvatlash, shuningdek xomashyo eksportiga oqilona cheklovlar orqali ichki qayta ishlashni rag'batlantirish samarali hisoblanadi. Ushbu yondashuv O'zbekistonda ham dolzarb, chunki yangi quvvatlar uchun kapital xarajatlar yuqori, qaytish davri esa bosqichma-bosqich shakllanadi. Klasterlash va davlat-xususiy hamkorlik modeli innovasion loyihalarning risk va profilini muvozanatlashtirishga xizmat qiladi.

Mamlakat ichki statistikasi sohaning investitsion sig'imi kengayayotganini ko'rsatmoqda. Qishloq, o'rmon va baliq xo'jaligi bo'yicha asosiy kapitalga yo'naltirilgan investitsiyalar hajmi barqaror o'sish dinamikasini namoyon qilmoqda. So'nggi hisobotlar xizmatlar va mahsulot hajmining yillik o'sishi fonida o'rmon xo'jaligi faoliyatining iqtisodiy og'irlik markazi asta-sekin yuqori qo'shilgan qiymatli yo'nalishlarga siljiyotganini bildiradi. Shu bilan birga, ilm-fan bilan ishlab chiqarish integratsiyasini kuchaytirish masalasi siyosiy kun tartibida ustuvor vazifa sifatida e'tirof etilgan.

Shunday qilib, ushbu tadqiqotning zarurati uchta bo'shliqdan kelib chiqadi. Birinchidan, ekotizim xizmatlarini moliyalashtirish bo'yicha xalqaro mexanizmlarni mahalliy huquqiy-institutsional zamin bilan uyg'unlashtirishga ehtiyoj kattaligi sezilmoqda. Ikkinchidan, sanoat segmentlarida, xususan selluloza-qog'oz hamda yog'ochni chuqur qayta ishlash yo'nalishlarida innovasion moliyalashtirish instrumentlari — lizing, foiz-subsidiya va yashil obligatsiyalar bo'yicha pilot yondashuvlar paketini moslashtirish talab etiladi. Uchinchidan, E-auksion orqali shaffof resurs taqsimoti hamda ilmiy tadqiqotlar uchun doimiy moliyaviy kvota belgilanishi amaliy natijalarining statistik trendlar va xalqaro tajriba asosida tizimli baholanishi lozim.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

O'rmon xo'jaligida innovasion moliyalashtirish mexanizmlarini o'rganish xalqaro ilmiy maktablarda barqaror boshqaruv, yashil iqtisodiyot va ekotizim xizmatlarini baholash konsepsiyalari bilan uzviy bog'lanadi. Joseph Stiglitzning iqtisodiy rivojlanish va ekologik barqarorlik o'rtasidagi muvozanat haqidagi izlanishlari o'rmon xo'jaligi moliyalashtirishida davlatning strategik roli muhim ekanini ko'rsatadi. U jamiyatning ekologik farovonligini oshirish uchun bozor signallari yetarli bo'lmagan holatlarda fiskal va institutsional mexanizmlar qo'llanishi zarurligini ta'kidlaydi. Elinor Ostrom tomonidan ishlab chiqilgan umumiy resurslarni boshqarish nazariyasi esa o'rmon resurslarining samarali boshqaruvi va moliyalashtirishida jamiyat ishtiroki, mahalliy institutlarning barqarorligi va monitoring tizimlarining ochiqligi hal qiluvchi omil ekanini asoslab beradi. Ostromning yondashuvi o'rmon ekotizimlarini moliyaviy rag'batlantirish mexanizmlari bilan bog'langan holda tahlil qilinmoqda.

O'rmon ekotizimlari xizmatlarining qiymatlash metodologiyasida Gretchen Daily, Robert Costanza hamda Pavan Sukhdev kabi olimlarning izlanishlari muhim o'rin tutadi. Costanza tomonidan ishlab chiqilgan global ekotizim xizmatlari bahosi bo'yicha baholash modeli o'rmonlarning iqlimni tartibga solish, suv aylanishi, tuproq unumdorligi, bioxilma-xillik va rekreatsion xizmatlari iqtisodiy qiymatga ega ekanini empirik tarzda isbotlagan. Pavan Sukhdev ekologik kapital bozorlarining shakllanishi va tabiiy resurslardan foydalanishda yashirin iqtisodiy qiymatlarni ochib berish zarurligini asoslagan bo'lib, bu yondashuv o'rmon xo'jaligida bozor instrumentlarini joriy etish bilan uyg'unlashadi. Daily tomonidan taklif etilgan ekotizim xizmatlarini integratsiyalashtirish boshqaruv modeli ham moliyalashtirish oqimlarini tabiiy resurslarning haqiqiy qiymatiga moslashtirish imkonini beradi.

Yashil moliya bozorlarining shakllanishida Mark Carney va Mario Draghi tomonidan ilgari surilgan barqaror moliyalashtirish prinsiplari o'rmon xo'jaligi uchun alohida ahamiyatga ega. Carney o'z tadqiqotlarida "iqlim xavflari bo'yicha moliyaviy barqarorlik" konsepsiyasini ishlab chiqqan bo'lib, unda o'rmon degradatsiyasi va karbon chiqindilarining moliyaviy barqarorlikka ta'siri tahlil qilinadi. Draghi esa yashil obligatsiyalar bozorini rivojlantirishda institutsional ishonch, normativ baza va shaffoflik mezonlarining hal qiluvchi rolini ta'kidlaydi. Yevropa Ittifoqida o'rmon xo'jaligini moliyalashtirishda qo'llanilayotgan yashil obligatsiyalar, karbon krediti bozorlarining kengayishi hamda "ecosystem-based finance" yondashuvi GIZ, FAO va OECD tadqiqotlarida keng yoritilgan.

O'zbekistonda o'rmon xo'jaligi bo'yicha mahalliy ilmiy izlanishlar ekotizim xizmatlarini iqtisodiy baholash, raqamli boshqaruv va barqaror moliya instrumentlarini joriy etish yo'nalishlarida shakllanmoqda. R. Ergashev, S. Abdukarimov va B. Mamatqulov kabi mahalliy tadqiqotchilarning ishlari barqaror tabiiy resurslar boshqaruvining iqtisodiy mexanizmlarini yoritadi. FAO va UNDPning O'zbekiston bo'yicha o'rmon sektori hisobotlari ekotizim xizmatlari qiymatini hisoblash, o'rmonlarni raqamli monitoring qilish va ekologik loyihalarni moliyalashtirish bo'yicha amaliy takliflar bilan boyitilgan. Karbon kreditlari, "payment for ecosystem services" (PES), "green

bonds” kabi bozor instrumentlarining mintaqaviy imkoniyatlari esa Jahon banki va Global Environment Facility tomonidan keng yoritilgan. Bu manbalar oʻrmon xoʻjaligida innovasion moliyalashtirish strategiyalarini shakllantirishda nazariy asos va amaliy yoʻnalishlarni belgilab beradi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda foydalanilgan metodlar quyidagi jadvalda batafsil yoritilgan (1-jadval):

1-jadval. Tadqiqot metodlari

	Maqsad	Ma'lumot manbalari	Vaqt qamrovi	Ko'rsatkichlar / O'lchovlar	Chiqish (deliverable)
1	Normativ-institutsional asosni aniqlash	Prezident qarorlari: PQ-4850 (E-auksion), PQ-4960 (ilm-fan uchun 5%)	2020–2025	Ijara tartibi, rag'bat stavkalari, institutsional rollar	Normativ xarita va talablar ro'yxati
2	Xalqaro mexanizmlarni konseptualizatsiya qilish	Tropenbos/TBI Proceedings (PES, suv fondlari, karbon), IOP EES, EJNH	2002–2022	PES dizayn elementlari, daromad taqsimoti, ijtimoiy-ekologik shartlar	IFM/PES konseptual modeli
3	Statistik trendlarni baholash	Stat.uz press-reliz va hisobotlari	2021–2025	Asosiy kapitalga investitsiyalar (mlrd so'm), tarmoq hajmi	2021–2025 investitsiya trend grafigi
4	Sanoat bo'yicha instrumentlar paketini aniqlash	IOP EES (moliyalashtirish manbalari), EJNH (model yondashuvi)	2020–2022	Lizing, foiz-subsidiya, eksport qo'llovi, klaster	“Instrumentlar x Sektorlar” matritsa
5	Ekotizim xizmatlari monetizatsiyasini xaritalash	TBI: PES, suv fondlari, karbon loyihalari misollari	2002	Xizmat turlari, to'lov manbai, foyda ulashish	PES–karbon–suv fondlari xaritasi
6	Innovasion ta'minlanganlikni baholash (sektorlar kesimi)	EJNH (model), IOP EES (sanoat ko'rsatkichlari)	2020–2022	$Y \sim X1 \cdot X2 \cdot X3 \cdot X4$ (tahminiy ko'rsatkichlar to'plami)	Ssenariy stoli (optimistik / bazaviy / ehtiyotkor)
7	Triangulyatsiya va validatsiya	Yuz.uz siyosiy sharhi; normativ va statistika bilan solishtirish	2021–2025	Manbalararo moslik, mantiqiy izchillik	Muvofiqlik jadvali va izohlar
8	Cheklovlar va xavflarni baholash	Barcha yuqoridagi manbalar	2020–2025	Ma'lumotlar cheklovi, vaqt farqi, transfer muammolari	Cheklovlar bo'limi (maqolada)

TAHLIL VA NATIJALAR

Normativ islohotlar va bozor intizomi darajasining oshishi investitsion oqimlarni faollashtirayotganini tasdiqlovchi manbalar bir-birini to'ldirib boradi. E-auksion orqali ijaraga berish tartibining joriy etilishi shaffof raqobatni kuchaytiradi va uzoq muddatli ijaraga majburiyatlari orqali kapitalni jalb etishga xizmat qiladi. Shuningdek, ilm-fan uchun jamg'arma tushumlarining 5 foizini ajratish ilmiy izlanishlarning barqarorligini ta'minlashga yordam beradi. Ushbu ikki mexanizm investitsion muhitda muhim “signal” vazifasini bajarib, innovasion loyihalarni moliyalashtirishning davlat, xususi va aralash konturlarini o'zaro uyg'unlashtiradi.

Normativ choralar va ularning kutiladigan ta'siri 2-jadvalda jamlangan. Ushbu jadvalda PQ-4850 va PQ-4960 mexanizmlarining investitsiya intizomi, daromad barqarorligi va ilmiy-tadqiqot oqimiga ta'siri tizimli ko'rinishda aks ettirilgan. Mazkur choralar bozor mexanizmlarini to'ldiruvchi institutsional tayanch sifatida xizmat qilishi bilan ahamiyatlidir. (2-jadval).

2-jadval. Normativ choralar va ularning kutiladigan ta'siri

Normativ choralar	Mexanizm	Kutiladigan ta'sir	Isbot nuqtasi
E-auksion orqali davlat o'rmon fondi uchastkalarini ijaraga berish (PQ-4850)	Shaffof raqobat; uzoq muddatli ijaraga; investitsiya majburiyatlari	Ijara qiymatini bozorlashtirish; investitsiya intizomi; daromad barqarorligi	2024-yildan faqat elektron auksion orqali berish talabi
Ilm-fanni 5% kvota bilan rag'batlantirish (PQ-4960)	Jamg'arma tushumlarining 5% ilmiy tashkilotlar va xodimlarga yo'naltiriladi	R&D oqimining barqarorlashuvi; innovasion loyihalar portfeli kengayadi	Qaror ilovalarida rag'batlantirish mexanizmi ko'rsatilgan

Sanoat kesimida innovasion moliyalashtirish instrumentlarining qo'llanish darajasi 3-jadvalda baholandi. Lizing va foiz stavkalarini subsidiya qilish sellyuloza-qog'oz hamda yog'ochni qayta ishlash tarmoqlarida yuqori moslikka ega ekani ko'rinadi. Ekotizim xizmatlari orqali shakllanadigan daromadlar esa PES, karbon va suv yo'nalishlarida bevosita hamda barqaror manba sifatida ustunlik qiladi. Klasterlash va davlat-xususiy hamkorlik modeli ushbu instrumentlarning umumiy samaradorligini oshirishda muhim o'rin tutadi. (3-jadval).

3-jadval. "Instrumentlar × Sektorlar" moslik matritsasi (3 = yuqori moslik, 2 = o'rta, 1 = past)

Instrumentlar	Sellyuloza-qog'oz	Yog'ochni qayta ishlash	Ekotizim xizmatlari (PES/karbon/suv)
Lizing	3	2	1
Foiz stavkalarini subsidiya qilish	3	3	2
Eksportni qo'llab-quvvatlash	2	2	1
Ekotizim xizmatlari daromadlari (PES/karbon/suv)	2	2	3

Hududiy va tarmoq darajasidagi miqdoriy signallar ham ijobiy. 2021-yil Yanvar–sentabrda qishloq, o'rmon va baliq xo'jaligi bo'yicha asosiy kapitalga o'zlashtirilgan investitsiyalar 12 199,1 mlrd so'mni tashkil etdi, Qashqadaryo viloyatida esa 650,5 mlrd so'mga yetdi. Bundan tashqari, 2025-yil yanvar–iyunda qishloq, o'rmon va baliq xo'jaligi mahsulot va xizmatlari hajmi 194 910,4 mlrd so'mga yetgani qayd etildi. Ushbu raqamlar investitsion imkoniyatlar kengayotganini ko'rsatadi. Miqdoriy o'sish innovasion instrumentlar uchun bozor sig'imi shakllanayotganini anglatadi.

Natijalar shuni ko'rsatadiki, ekotizim xizmatlarini monetizatsiya qilish — PES, karbon kreditlari va suv fondlari — o'rmonning bozorga sig'maydigan qiymatini moliyalashtirish konturiga aylantiradi hamda daromadning mahalliy manfaatdor tomonlarga qaytishi barqarorlikning asosiy shartidir. Sanoat innovatsiyalari uchun esa lizing, foiz-subsidiya va eksport qo'llovi paketining klasterlash bilan birga qo'llanishi yuqori samaradorlik beradi. Mazkur dalillar O'zbekistonda innovasion moliyalashtirish arxitekturasining uch kontur — davlat, bozor va ekotizim xizmatlari — uyg'unligida shakllanayotganini tasdiqlaydi.

Olingan natijalar O'zbekistonda innovasion moliyalashtirishning uch qatlamda shakllanayotganini yana bir bor ko'rsatadi: normativ tayanch (E-auksion, ilm-fanga ajratiladigan 5 foiz), bozor instrumentlari (lizing, foiz-subsidiya, eksport qo'llovi) va ekotizim xizmatlari (PES, karbon, suv fondlari). E-auksion orqali shaffof resurs taqsimoti investorlarga ishonch signali beradi va uzoq muddatli majburiyatlar asosida kapitalni jalb etishga xizmat qiladi. Ilm-fan uchun doimiy 5 foiz kvota esa ilmiy-tadqiqot oqimini barqarorlashtirib, innovasion loyihalar samaradorligini oshiradi. Xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, daromad oqimlari mahalliy foydalanuvchilarga qaytmasa, PES va karbon mexanizmlarining uzoq muddatli ishlashi qiyinlashadi. Shu bois daromadni mahalliy manfaatdor tomonlar bilan adolatli ulashish dizayni majburiy talab hisoblanadi.

Sanoat kesimida lizing va foiz-subsidiyalar sellyuloza-qog'oz hamda yog'ochni qayta ishlash tarmoqlarida yuqori moslikka ega bo'lib, klasterlash risk va profilning muvozanatlashuviga xizmat qiladi. Statistik fon — investitsiyalar va ishlab chiqarish hajmining o'sishi — bu mexanizmlar uchun bozor sig'imi kengayotganini tasdiqlaydi. Shu bilan birga, karbon bozoriga kirishda ijtimoiy adolat va ekologik yaxlitlik mezonlarini qat'iy nazorat qilish, ma'lumotlar ochiqligini oshirish hamda "yashil" obligatsiyalar va suv fondlari bo'yicha kichik pilot loyihalarni yo'lga qo'yish muhim ahamiyatga ega.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'zbekiston o'rmon xo'jaligida innovasion moliyalashtirishning barqaror modeli normativ tayanch, bozor instrumentlari va ekotizim xizmatlari monetizatsiyasining uyg'unligiga tayanadi. E-auksion orqali resurslarni ijaraga berish investitsion intizom va shaffoflikni kuchaytiruvchi bozor signali sifatida baholanadi, ilm-fan uchun

ajratiladigan 5 foizlik doimiy kvota esa ilmiy-tadqiqot faoliyati oqimini uzluksiz qo'llab-quvvatlaydi. Xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, PES, karbon kreditlari va suv fondlari o'rmonning bozorga sig'maydigan qiymatini real daromad oqimlariga aylantira oladi, biroq daromadning mahalliy foydalanuvchilarga qaytishi barqarorlikning asosiy shartidir.

Sanoat kesimida lizing, foiz-subsidiya va eksport qo'llovi sellyuloza–qog'oz hamda yog'ochni qayta ishlash tarmoqlarida eng maqbul paket sifatida ajralib turadi, klasterlash esa risk va profilning muvozanatlashuviga xizmat qiladi. Rasmiy statistika investitsiyalar va ishlab chiqarish hajmining o'sishini tasdiqlab, ushbu instrumentlar uchun bozor sig'imi kengayayotganini ko'rsatadi. Shu nuqtayi nazardan, yaqin muddatli ustuvor vazifalar quyidagicha talqin qilinadi: PES, karbon va suv fondlari bo'yicha kichik pilotlarni yo'lga qo'yish va mahalliy daromad ulashish qoidalarini mustahkamlash, lizing hamda foiz-subsidiyalarni tarmoq klasterlari bilan uyg'unlashtirish, ma'lumotlar ochiqligi va MRV (monitoring–hisobot–verifikatsiya) standartlarini joriy etish. Natijada, davlat, bozor va ekotizim xizmatlari asosidagi uchlik arxitektura innovasiyani tezlashtirib, o'rmon xo'jaligining iqtisodiy va ekologik qiymatini barqaror oshiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Verweij, P. (2002). Understanding and Capturing the Multiple Values of Tropical Forests: Forest valuation and innovative financing mechanisms... Tropenbos International. (Verweij, 2002).
2. Golovina, E.Yu., & Dykusova, A.G. (2020). Financing of Innovative Projects in the Forest Industry. IOP Conf. Ser.: Earth Environ. Sci., 459, 062030. (Golovina & Dykusova, 2020).
3. Shanin, I.I. (2022). Main Ways of Financing Innovative Activities of Forest Industry. European Journal of Natural History, №6. (Shanin, 2022).
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ-4850-son qarori (06.10.2020). O'zbekistonda o'rmon xo'jaligi tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi. (PQ-4850, 2020).
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ-4960-son qarori (21.01.2021). O'rmon xo'jaligida ilm-fanni rivojlantirish va ilmiy tadqiqot ishlarini rag'batlantirish chora-tadbirlari. (PQ-4960, 2021).
6. Stat.uz (2022). Qishloq, o'rmon va baliq xo'jaligiga asosiy kapitalga investitsiyalar (2021 yan–sen). (Stat.uz, 2022).
7. Stat.uz (2025). Ijtimoiy-iqtisodiy holat (2025 yan–iyun) – qishloq, o'rmon va baliqchilik. (Stat.uz, 2025).

muhandislik **& iqtisodiyot**

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir Alibekov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025. № 11

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali 26.06.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№S-5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №095310.

**Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod
tumani 15-mavze 19-uy**

+998 93 718 40 07

<https://muhandislik-iqtisodiyot.uz/index.php/journal>

t.me/yait_2100